

Alkalmi jegyzet néhány török vonatkozású szemelvényről

Mai szemmel visszatekintve a múltba, az ember elborzad a sorozatos magyar ballépések láttán... Mert itt, a déli végeken nemcsak most, hanem már régóta kiváltképp súlyos és zavaros a helyzet, úgyhogy az itteni (és nemcsak az itteni) magyarság sorsa véresen kezd hasonlítani elődeinkéhez: a hunoknak és az avaroknak a sorsához.

Ez a vidék, a Délvidék sok jeles nyelvészt adott a magyarságnak, de történészt nem. Olyant legalábbis még nem, aki úgy tudna gondolkodni, mint Németh László (1939): „**Mikor fordul egy nép kárjólata aggasztóvá?... Amikor a múltját elveszíti... Följegyezhetnek rólam száz igaz tény, s egy ellenségem mégis a leghazugabb élettörténetet készíti belőle... Egy néppel is meg lehet ezt tenni: Mert egy néphez is sok múlt fabrikálható – de csak egy az, amelyik hozzátartozik, amelyikből ösztönzést, tanulságot és lelket meríthet. Jaj neki, ha ebből kiforgatják.**” Németh László ezután tíz pontban foglalja össze történetírásunk dogmáit, az egyik így szól: „**A török mindennek az oka. Ő züllesztette el a magyar tájat, ő ritkította meg a magyar lakosságot**”. Az író válasza erre: „Bizonyos, hogy a török nem volt vigasság, s akinek fülében van a török rabságba vonuló magyarok éneke, az nem fogja a török hódoltságot .....ként dicsérni... A török Európában nem nép, hanem uralkodó osztály volt és a színvonalat lezüllesztette, de a nemzetiséget és vallást nem bántotta... Nézzünk a Balkánra: szláv népei lerongyolódva merültek föl a kései züllöttebb török hódoltságából, de friss s mohó fajisággal.” Igen. Csak sajnálhatjuk, hogy Németh László nem tanult meg szerbül és törökül (más nyelvek helyett), kiegészítve latin meg német nyelvtudását, pedig akart, de csupán a szándékig jutott el, mert lebeszéltek róla (Kriela). Ha megtanul, és a körülmények engednek, ő lehetett volna a magyar Macaulay vagy a huszadik század Szalay Lászlója a „terv halmozó” helyett, ahogy Gulyás Pál jellemezte. Ugyanis, úgy rémlik, **történelmünk kulcsfontosságú területe a magyar-török-délszláv kapcsolat.** Jóval

fontosabb ez a magyar-osztrák-német kapcsolatnál, a magyar-cseh-lengyel, de egyéb más kapcsolatnál is.

Minden népnek van előítélete, nem is egy. Nálunk évszázadok óta a törökökhöz és a tatárokhoz fűződik egyfajta megrögzött elmarasztaló előítélet, melyet változatlanul ismételnének azok, akiknek az, úgy rémlik, érdekükben áll. Mostanában a rádióban hónapok óta napról napra hallható a déli harangszót követően, hogy így a török, úgy a török, lám ezt tette: égetett, gyilkolt, rabolt, rombolt, ahol csak megfordult, ott pusztasággá, néptelenné vált falu és város, templom vált üszkös rommá stb. De vajon kinek az érdeke ez a fejekbe kalapált folyamatos törökellenes gyűlöletkeltés, jó háromszáz évvel az ún. török hódoltság megszűnte után? A magyar nép többségének bizonyosan nem. Még a tegnapi halálos ellenségek is igyekeznek kibékülni, sőt szövetséget kötni egymással. A magyar is megteheti ezt mindenkivel, sőt el is várják ezt tőle, csak a törökkel, tatárral nem, akikkel viszont mások zavartalanul barátkozhatnak. Döbbenetes! **Veres Péter** írja ezeket a keserű sorokat: „**Olyan mértékű szellemi, lelki terrorizmust vezethettek itt be, amilyenre nem sok példa lehet a világtörténelemben. Görögök, latinok, germánok, szlávok, skandinávok, angol-szászok, gallok-franciák mind tudnak valamit az őseikről mint népről is, mi nem tudunk semmit.**” Ez a terrorizmus, úgy látszik, folyamatos.

„Száll a madár, ágrul ágra, száll az ének, szájrul szájrul, Fű kizöldül Ó sírhanton, Bajnok ébred hősi lantton.” Így kezdődik a Rege a ...szarvasról c. szép Aranyvers, mely a hun-magyar testvériségről szól. Ezt régebben tankönyvből olvashatták a kisdíjakok – ezzel a szerkesztői megjegyzéssel: „A magyarság sohasem volt rokonságban a hunokkal.” Tehát nemhogy testvérei nem voltak egymásnak a hunok és a magyarok, de még csak rokonai sem. Veres Péter az ilyenfajta ellentmondást nem tűrő és ehhez hasonló vélekedésről írja: „Én olyan területre, hogy Eurázsia őspusztáiban kik

kikkel voltak rokonságban, nem merészkednék... azon a területen, különösen a mindig mozgó türk (török - H.Z. megj.), mongol világban többé-kevésbé minden nép közelebbi vagy távolabbi rokonságban volt a többiekkel... Én hát a laikus, néminemű tudósfontoskodást érzek ebben a kérdésben." Veres Péter igen visszafogottan, óvatosan fogalmaz. Ma már erre, hála a kedvező történelmi sorsfordulatnak, nincs szükség. Nyugodtan visszatérhetünk a régi, rendes kerékvágásba a nagy kisiklás, csellengés és kátyús út meg a különféle zagyva elméletek útvesztői után, azaz bátran hihetjük és vallhatjuk ismét, hogy a hunok és a magyarok rokonok voltak, testvérnépek, mint amilyenek az avarok, kabarok, a besenyők, a kunok, a székelyek és a tatárok, törökök is, hogy Németh László szavaival élve „ösztönzést, tanulságot és lelket” meríthessünk a múltból, mint Arany János a Képes krónika történeteiből. A nagy költő jogosan hihette, hogy az ő lantján is bajnokok ébrednek majd ...

A hunokról így ír Vámbéry, a törökszakértő, aki miután dervisként bejárta az egykori Turkesztán vidékeit, nyilván valamivel jobban ismerhette a török világot az újabb ún. turkológusoknál: „Homályos, bizonytalan, gyermekes mesékkal és semmit sem mondó epizódokkal tarkított az a kép, amelyet Ammianus Marcellinus, Jordanis és mások e nép testi külsejéről, erkölcséről és szokásairól, politikai és társadalmi intézményeiről ránk hagytak. Még az egyes adatokból, a melyeket Priskus Rhetor a saját szemével látott dolgokról közöl, sem okulhatunk egy cseppet sem (Nyilván a kínai források és képek bizonytalanabbak és torzítottabbak még ennél is – H.Z.)... Az semmi esetre sem pusztán véletlen, hogy egykorú írók az avarokat, hunokat és magyarokat valami különösen meg nem különböztetik, míg a hunok és az avarok nyelvét azonosnak mondják, holott a szlávokat, amint először feltűnnek mint a hunok szövetségesei, egyszerűen külön népnek írják le.” „A hunok kezdetlegesen táplálkoznak és ruházkodnak.” Vámbéry ehhez azt a megjegyzést fűzi hozzá: „Teljességgel hihetjük, hogy mind a hun, mind az avar török-tatár lovasnép volt. (Eszerint az avarok akár a hunok maradékai is lehetnek egyéb török törzsekkel kiegészítve: várkunok, avarhunok, avarkunok, kalandozó hunok – H.Z.). Minden képzelhető gonosztett és ocsmányság fertőjébe süllyedt kelet-rómaiaknak és a bárgyú fanatismusba esett nyugati keresztyéneknek semmiképp sem volt igazuk, midőn e belső-ázsiai világ egyszerű természetes fiaiban annyi hibát és gonoszsgot fedeztek fel, amennyit irataikban olvashatunk.

Szöszegéstől és szándékos csalástól... idegenkedtek.” A hunoknak ezt az utóbbi jellemvonását, mely nyilván az avarokra és minden török népre, népcsoportra is érvényes, jólesik hangsúlyozni. Köszönet ezért Vámbéry Árminnak!

Az avarokról jóval kevesebbet írtak, mint a hunokról, pedig ők is megérdemelnének egy jó regényt legalább, mert a sorsuk példaértékűnek látszik, csakúgy mint a hunoké, de az a tény is, hogy majdnem tízszer annyi ideig sikerült megmaradniuk ezen a huzatos tájon, mint elődeiknek, a hunoknak, megérdemelné, hogy jó szívvel emlékezzünk rájuk. Egy-két idevágó megjegyzés: „A délszlávok a Pannonsíkságot az avarokkal (török eredetű nép) együtt népesítették be. Az avarok és a szlávok közösen vezettek rablóhadjáratokat a Balkán-félszigeten a VI. században (A szlávok is lovon ültek? Annyi bizonyos, hogy ménesük volt – H.Z.) Az avarok minden portya után visszatértek a Pannon-síkságra, a szlávok pedig egyre nagyobb tömegekben telepedtek le a Balkán-félszigeten. A frankok, miután legyőzték a avarokat, kitelepítették őket a Pannon-síkságról (Hová? – H.Z.) Ekkor az avarok el is tűntek a történelem színpadáról (Általános iskolai történelemkönyv – 1983). Ugyanitt azt is olvashatjuk, hogy a bajorok és egyes szláv törzsek szövetségre léptek az avarok elleni harc céljából; Vámbérynél meg ezt: „A szlávok az avarok fő szövetségeseiként szerepeltek és helyel-közzel a bolgárokkal együtt a byzanciakkal szemben önmagukat avaroknak mondták.” És megmaradtak. Ők még! Vámbéry a szlávokról áradozva beszél, mintha átvette volna a görög szerzők véleményét: békés, dolgos nép; a mai magyarság 2/3-a szláv eredetű. Aztán hangot váltva megjegyzi, hogy az ország pusztulásában az addig avaroktól elnyomott szlávok a frankok megjelenésekor nagy szerepet játszottak, de itt is mentegeti a szlávokat, mondván, hogy csak bosszúról lehetett szó, tehát csak válaszlépésről. A békés, dolgos nép és a legjobb szövetséges bosszújáról? Még egy részlet a Történelemkönyvből: „Einhard frank történetíró írta le Nagy Károly hadjáratát az avarok ellen”: Nagy Károly személyesen csak egy pannóniai hadjáratban vett részt. A többi hadjárat vezetését fiára, valamint a határ menti tartományok helytartóira és az örgrófokra bízta, akik, nagyon erélyesek voltak (Mit jelent ez az erélyesség? – H.Z.). Nyolc év után be is fejezték a háborúskodást. Hogy milyen sok csatát vívtak, és hogy mennyi vér folyt, arról maga Pannónia tanúskodik. Ma ott úgyszólván nem él ember.” Hát igen, az avarok még nem tanultak eléggé elődeiknek, a hunoknak a

sorsából. A gótok utódaival nem kötöttek ugyan szövetséget, de – csöbörből vödörbe – mégis pórul jártak egy másik, jobbnak hitt szövetségessel is! A hun-avar azonosság elképzeléséhez némi adatot szolgáltat a Képes krónika: „Maradt a hunokból még háromezer férfi, ezek futással menekedtek meg Krünhilde csatájából (A gót Krühilda – , Attila idősebbik fiának az anyja va volt – H.Z.), s elhatározták (Dergezik – Csaba vezetésével, aki Attila másik feleségétől származott – H.Z.), hogy Csiglamezején szedelőzködnek össze. Féltek a nyugati nemzetektől, hirtelen rájuk ne támadjanak, bementek hát Erdő-elvébe, s nem hívták magukat magyaroknak (hunoknak – H.Z.), hanem más névvel székelyeknek. A nyugati nemzetiség meggyűlölte a hunokat Attila életében.” Attila állítólag 453-ban halt meg. Talán ez a magyarázata annak is, hogy az avarok miért nem hívták magukat hunnak, és sokáig a türkmagyarok sem. Az is kérdés, hogy a hunok minek nevezték magukat. Ha rokonnépekről, testvérmépről vagy azonos népről van szó, akkor érthetővé válik az is, miért nem beszélnek krónikásaink az avarokról csak következetesen hunokról és magyarokról. Így szemlélve a dolgot, már nem látszik mesének a hunok vagy avarok nagy türkmagyarok második bejövetele, honfoglalása sem a hatodik században (erről a Képes krónika beszél – H.Z.), mint ahogyan a harmadik sem, az Árpádoké a kilencedik század végén. Alig hihető ugyanis, hogy Attila halálával vége lett a hunoknak, a frankok támadása nyomán pedig az avaroknak. Ez képtelenség! Következésképp a török (türk) népelem ezen a tájon, ha a hatalmát időnként el is veszítette, folyamatos, tartós a hunoktól kezdve mostanáig. Ez közel ezerhatszáz év! De a török népek betelepülése is folyamatos, hullámszerű lehetett évszázadokon át. Nem véletlen tehát, hogy államot, igazi államot, sőt, királyságot ezen a tájon elsőként a türk magyaroknak sikerült alapítaniuk. Ez olyan szép, hogy szinte hihetetlen, és jólesik megismételni még akkor is, ha nagy ára volt....

A honfoglalás szó helyett a Képes krónika következetesen csak bejövetelet említ. Úgy tetszik, ez a helyesebb és a jobb elnevezés, mert rokonszenvesebb. A honfoglalás szó ugyanis valakiktől való elvételt, elfoglalást jelent, míg a bejövetelet csak beköltözést, többnyire lakatlan vagy csak igen gyéren lakott területre, s nem gyors, tehát törekeny, hanem lassú, de biztos, hosszú ideig tartó folyamatot jelent. Minden szomszédos nép (okosan!) így tett, sőt ha csak lehetett, más hódító nép árnyékában tette ezt és hosszú ideig tartó, évekig, évtizedekig, évszázadokig

tartó fokozatos, folyamatos és majdnem észrevétlen beköltözés célravezetőbbnek, tartósabbnak látszik, mint a gyors és rövid idő alatt történő hódítás, honfoglalás, melyet időmutatóhoz és személyhez lehet kötni. A bibliai példa is ezt igazolja.

Ismételten, újból és újból fölmerül a kérdés: hová tűntek a hunok a háromezer férfiu kívül, azokon kívül, akiket a Képes krónika említ, meg az avarok? Mind egy szálig elvesztek volna? Az előbbieket a gótok, az utóbbiakat pedig az akkor már keresztény frankok irtották volna ki? Asszonyokat és a gyerekeket is? Iszonyatos, rettenetes. Vagy családfő híján beolvadtak az itteni, a szomszédos másfajta népekbe? Vagy a mocsaras, nádas, erdős táj védelmet nyújtott többüknek, s így átvészelték a vereséget követő nehéz időszakot? Vagy egy részüknek sikerült elmenekülniük (nomád, sátorlakó lovasok lévén) a távol élő rokonaikhoz, azok közé, akik befogadták őket? Valószínűnek látszik mind a négy eset. Tehát a honfoglaló avarok, akik közt hunok is lehettek, hun maradékra találhattak itt, Árpád türkmagyarjai pedig, akikkel avarok, sőt, hunok is jöttek, mint ahogy nyilván érkeztek velük herenyák, kunok meg talán tatárok is, ugyanezen a helyen avar és akár még kun maradékot is találhattak, s mivel nyilván megértették egymás beszédét, befogadták és gyarapították egymást. Mindezt szem előtt tartva a hun-avar-türkmagyar rokonság már kevésbé látszik kitalálásnak, csak a krónikások leleményének, szerkesztményének meg a népi énekmondók: igricek, regösök csacska beszédének — azaz a hun vagy avar mondák sok igazságot közölhetnek. Nyugodtan állítható tehát, hogy a hunoktól egyenes út vezet az avarokig, az avaroktól pedig Árpád türkmagyarjaiig – a szlávok összekötő, áthidaló szerepe nélkül. Az avaroknak nevezett türkök kettős honfoglalása vagy bejövetele valószínű: a griffeseké és a palnettároké ugyanis. Viszont a kései avarkori magyarok jelenléte, miről László Gyula ír, már ugyancsak kétséges, ha az avarok fő szövetségesei a szlávok voltak, mert ha ugormagyarok lettek volna, akkor az avarok említett nagyméretű pusztulása nem következett volna be.

Vámbéry véleménye szerint: „a magyarságot mindjárt kezdetben olyan otthonosnak kell tartanunk, amelyek fizikai jellemző vonása túlnyomóan török volt, holott nyelve vegyüléknyelv, amely ugor eredetének szembeszökő és számos nyomát óvta meg.” Bárczi Géza így vélekedik: „A magyar nyelv finnugor eredetű, a finnugor nyelvcsalád ugor ágába tartozik, sőt, bár az utóbbi talán kevésbé általánosan ismert, hogy a finnugor nyelvek viszont az uráli nyelvek egyik

ágát alkotják... Nyílt kérdés azonban, hogy az uráli nyelvek és az altáji (török, mongol) nyelvek között van-e genetikai összefüggés, azaz közös őstől származnak-e, noha egyre több kutató ezt vallja." A kérdés csak az, hogy a kutatók meddig fognak még kutakodni, keresgélni a nyelvek, kiváltképp a szavak világának rengetegében. A magyar nyelv legközelebbi rokona tehát a hanti (osztják) és a manysi (vogul) nyelv. E két ugyancsak kicsi ugor nyelv közül is az utóbbi a kisebbik, azaz a manysi áll legközelebb a magyarhoz. Ez csak természetes!

Úgy látszik, némi zavar, homály van már régóta a magyar népesség és a magyar nyelv körül. Mintha nemcsak a történészek, de a nyelvészek sem látnának tisztán, vagy nem is akarnának. Ugyanis nem valószínű, hogy megoldhatatlan föladat előtt állnának.

„A magyarok... török törzsekkel keveredtek. Az V. században délnyugatra vándorolva eljutottak a Kaukázus és a Don vidékére.... Itt bolgár török népekkel keveredtek. A Kaukázus vidékéről elvándorló magyarok Levédiában bolgárokkal, törökökkel és kazárokkal (az akkor bolgárok és kazárok és törökök voltak – H.Z.) érintkeztek... a IX. század vége felé meghódították a Pannon-síkságot és magyarok az új hazában trákokat, illéretket, keltákat, dákokat és szlávokat találtak, és meghódították őket. Akik ellenálltak, azokat megölték, akiket meghódítottak, azokat többnyire szolgaságba vetették... Az itt talált népeket a magyarok magukba olvasztották. A magyar nép tehát finnugor, török és szláv elemekből alakult ki... A magyar földesurak... földjüket hadifogoly rabszolgákkal, szláv parasztokkal és a magyar nemzetiségek elszegényedett tagjaival műveltették meg... Ibu Ruszta és Gardez így ír a X. század végén és a XI. század elején a magyarokról: „A magyarok a törökök egyik fajtája.” (Általános iskolai történelemkönyv – 1983). Ez aztán tudományos és haladó szellemű történelemszemlélet! „Mily elenyészően kicsiny és csekély volt a magyar elem száma, amely a mai nép megalakulásában fő tényezőként működött... a föld gyomrából származó gyémánt ragyogása a napsugárral vetekedik.” (Vámbéry). Ez vigasznak szép, az élet folytatásához azonban kevés. Mint ahogy ez is: „Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat” (Berzsenyi), meg a Széchenyi-féle „kiművelt emberfők” meg a Németh László-i „minőség forradalma” és Pilinszky gyémántja is, az a baj ugyanis, hogy ezen az úton végül eljut az ember a „Haza a magasban” (Illyés Gyula) magaslatáig, de eközben elveszíti a talajt a lába alól. Végző soron ezekkel a fölemelő és szárnyaló gon-

dolatokkal rokon a híres Bethlen Gábor-i mondás is: „Azon legyünk, hogy megmaradjunk”, a történelem ugyanis, Erdély sorsa pedig kiváltképp, azt igazolja, hogy aki csak megmaradni akar, az előbb-utóbb elenyésszik, mint a pára. Mert a gyémánt ragyogásából élet aligha keletkezik. Bizony csak a bibliai sokasodás, a gyarapodás meg a szívós munka tesz csuda dolgokat” meg annak a tudata, hogy nem vagyunk éppen árvák – a rokonalanság értelmében - , ugyan hallgatólag, de hatalmas rokonaink, testvéreink, őseink is voltak a múltban, s ma is létezik fiatal és életerős, folyton gyarapodó, sokasodó, gazdag, emberben gazdag rokonságunk is: a kedves kicsi finnugor, uráli nyelvrokonaink mellett. Mert van-e olyan épeszű ember egyáltalán, aki az elesett, szegény rokonait inkább emlegetné a tehetőségnél? Van, csak ehhez jó adag rosszmájúság kell, és nem jó lélek, noha nyilván nagyobb dicsőség kicsiből nagygyá lenni, mint nagyból kicsivé. Egy amerikai milliomos büszkén emlegetheti, hogy egykor kifutófiú volt, ez ugyanis az ő teljesítményét valóban fölértékeli. De hol van a magyar ember ettől, hol van Amerikától? Itt errefelé másféle szemlélet uralkodik, melyhez igazodnia kell az embernek, ha helyt akar állni.

„Mi a magyar? Hogyan lett a magyar? – kérdezi Veres Péter – Nem látom nyomát a nyelvészeti, sőt valamelyes mértékben embertani értelemben is kielemezett kétféle magyarság, az ugoros és a törökös különbségének. Nyilván azért nem, mert a szimbiózis már odaát, nem is Etelközben, hanem már a Meotisznál, vagy még főntebb a Magna Hungáriának nevezett kashir földön bekövetkezett, amint a tudósaink mondják. „Nem valószínű, hogy bekövetkezett csak elkezdődött, és csupán szórványosan történhetett, valahogy úgy, ahogy Veres Péter föltételezi: „A rangosabb, büszkébb türk családok lányaihoz... nemigen lehetett hozzáférni komoly vőlegényi szándék nélkül, ahhoz viszont sok tinót, juhot, miegymást kellett vinni-hajtani. A szegényebb nukerek (türk legények, harcosok – H.Z.) tehát bizonyára szívesen ölbe kapták az amúgy is szolgarendbe tartozó és a férfinak való engedelmességet az idegzetükben hordozó és korán hűsös, északiasan fehér húsú ugor leányokat... a keveredés könnyen megy, különösen a nomádoknál, akik sokszor és sokáig kóborolnak lányok és asszonyok nélkül, és szinte rákényszerülnek a leányrablásra, mint Hunor és Magyar... de rangosodás is lehetett türk nőt kapni. „Az új hazában viszont némiképp megváltozhatott ez az alaphelyzet, miután a gyakori hadakozás jócskán

megríthatta a fiatal, házasulandó türk férfiak számát, büszke türk lányok közül többen hajadonok maradhattak, s nyilván ezek – jobb híján - a válogatott ugor-magyar legényekkel is beérték. A szegényebb vőlegény most nem sokat számított, de szöktetéssel is meg lehetett oldani a dolgot. Így már érthetőbb a nyelvezésre is, hiszen a nők könnyebben válnak két-nyelvűvé, mint a férfiak, kétnyelvűség pedig, tudjuk lassan egynyelvűséggé alakul, főleg az utódokban, a közös utód iránt érzett szeretet aztán feledtetni a vegyes házasság keserveit. Valahogy így lettek ugor nyelvűek a türkmagyarok, de több fontos szavuk, ezek közt számos igéjük megmaradt, a dallamviláguk is (a lányok, asszonyok szeretnek énekelni) szokásaik is, észjárásuk is átszállván az utódokra, mert az ugor férjnek nyilván jobban kellett alkalmazkodnia a türk feleséghez, mint fordítva. Talán innen ered a kardos asszony kifejezés, az anyámasszony katonája, a Boldogasszony Anyánk, a Nagyasszony tisztelete (az alapképletet talán még a bajor Gizella és az alacsony termetű István király szolgáltatta, a későbbi királynék ezt csak megerősítették: a szerb Ilona királyné, a merániai Gertrudis királyné stb a Sári bíróséget, hogy mai példát is említsünk:, talán innen ered az anyós viselkedés, az elanyátlanodás és a gyermekség meg a kicsinyesség nagyzórással párosulva stb.

„Századok teltek, és megszületett a magyar nemzet” (Veres Péter). Vagy inkább csak az egynyelvű magyar népesség. Mert nyilván tévedés azt hinni, hogy a honfoglalók és a betelepülők egynyelvűek voltak, azaz magyar nyelvűek! Most századok teltek el így a népesség nagyobb megrázkódtatása nélkül, s nem vált végzetessé a súlyosabb vereség sem, sem a megszállás. A türkmagyarok nagy veszteséggel ugyan, de megmaradt férfijaiban is. Nyilván azért maradhatott meg, mert tanult elődeinek: a hunoknak és az avaroknak a sorsából. Mind a két népelem: a türk és az ugor fontos szerepet játszott abban, hogy a magyarság eleven, szívós gyökeret tudott eresztetni ezen a mindig széljárta tájon és ingoványos talajon. A türkök hadakoztak, ha kellett (nyilván ők hajtották végre a honfoglalást vagy bejövetelt, tehát ők szereztek országot a magyarságnak, de az ugor elem tartotta meg békés természetével és szívós munkájával. Kivételesen jó eredménnyel járt tehát a türkmagyarok és az ugor-magyarok találkozása és együttműködése. Némiképp ehhez járult még hozzá az akkori aránylag kedvező politikai helyzet meg az ún. nyugati

műveltségi körbe való beilleszkedés. De mindez nem lett volna elegendő a megmaradáshoz, mert így is sokszor hadszíntérré változott az ország: mind a „keresztény” Nyugat, mind a „pogány” Kelet betörései nyomán. Ehhez az is kellett, hogy a szinte mindig szorult helyzetben levő magyarság több évszázadon át folyamatos utánpótlást kapjon rokonaitól: besenyők, kunok stb. Együtt volt jelen tehát a gyors és elszánt cselekvés képessége, amikor erre időnként szükség mutatkozott, a szívós munkával, melyre mindig szükség van: az okos bátorság a szelíd türelemmel, olykor a balgatagság a bölcsességgel. A türkmagyarok, a jó vezetők most már nem bíztak sem a hunok, sem az avarok utódaiban, s nem választották vagy nem fogadták el a szövetségüket, mert már volt megbízhatóbb szövetségük, azaz segítő társuk: a nagy számú ugor-magyarok, mely nyilván hosszabb időn át, fokozatosan és folyamatosan települt be előbb a türkmagyarok családtagjaival együtt, később egyedül is az új hazában – egy olyan népesség, mely valóban békés, dolgozó (mai szóhasználattal élve) másodrendű polgárként is élni tudó, jóindulatú és semmiképp sem bosszúálló. Ez mentette meg a türkmagyarokat a nagyméretű pusztulástól a sok veszedelemben, bajban. Mert baj azért mindig akadt az országon és a népességen belül is, a királyság megteremtésével is. Elsősorban őket, a türkmagyarokat érte mindig a legnagyobb csapás: Koppány, Vata, Vazul, Aba Samuel, Álmos és kiskorú fia: Béla; a szerb Ilona királyné fölkoncoltatott hatvan türkmagyar főurat (ugyan kikkel?) azután Zsigmond 32 délvidéki lovagot fejeztetett le, mert nem hódoltak neki: „fejet nem hajtának, süveget nem vetének”. Zách Feliciánnak, családjának és egész rokonságának kiirtása a királyné (Károly Róbert felesége) egy kisujjáért stb. A bajok tehát nemcsak az idegen királyházak uralkodása alatt kezdődtek...

„Az is bizonyos, hogy a magyarok közé bejönni, bevándorolni mindig érdemes volt, hamar meg lehetett gazdagodni és könnyen hivatalt, rangot lehetett közöttük szerezni. Különösen amikor éppen szükség volt arra, hogy rendet teremtsenek a túlságosan önhítt és fegyelmeztelen magyarok között. Annál inkább is, mert a törzsi és nemzeti kötöttségű magyar (türkmagyar – H.Z.) urak nehezen szoktak bele, hogy a király akarata és az állam érdekei szerint kormányozzanak. Persze kereskedésből is, iparüzésből is, és az ezzel járó gondok és fáradozások nélkül is meg lehetett itt gazdagodni. Aki odakinn a hűbéri Európában mint

másod-harmad vagy éppen hatodszülött, csak zsoldos vagy lézengő ritter lehetett volna, mert az ottani törvény mindent az elsőszülöttnek adott, az itt, ahol még sok „gazdátlan” (vagyis névre nem írt nemzetségi) föld volt, hamar földesúrrá, nemzet-ségalapító főúrrá lehetett” (Veres Péter). De ha meggazdagodni nem is, megélni lehetett a kóborgó és semmittevő vagy kontárkodó népcsoportoknak is. Főleg ha még támogatást is kaptak: lelkit és anyagit egyaránt a már régebben itt lakó jövevényektől, a hasonszőrűek egymás iránt érzett természetes rokonszenve alapján. Érdekérvényesítés is volt ez, mesterkedés a bennszülöttek rovására...

„Miatán pedig a magyarok (a türkmagyarok – H.Z.) állandóan igazságtalanságtól háborognak, akár a sós tenger...” (Képes krónika). Bizony éppen elég okuk volt a háborgásra. Lassan kiszorultak, kiszorították őket az ország vezetéséből. Ez a folyamat már a királyság megalapításakor elkezdődött, és később csak fokozódott. Az államalapításért, a királyságért nagy árat kellett fizetni, igen nagy árat. Úgy rémlik ugyanis, hogy a magyarság, az egész magyarság ezért örökös adósa lett valakiknek, valakinek mindaddig, amíg ezt a szörnyű varázslatot egy bűvös szó meg nem törli.

„Ennek a folyamatnak az lett az eredménye, hogy a földekre kitelepült és igazi gazdává lett nemesség (a honfoglaló türkmagyarok utódai – H.Z.) majdnem kiesett a történelemből (mint az avarok? – H.Z.), és az ország vezetése időként teljesen a királyra és az oligarchákra, s benne természetesen a főpap-ságra) maradt” (Veres Péter).

Vámbéry az ugormagyarokról semmi jót nem mond: szürke, jellegtelen emberállomány, a harcban nem vesznek részt, csak mint málhahordók, békében szolgák. Az újabkori régészeti ásatások leletei azt bizonyítják, hogy az ún. honfoglalók valóban türkmagyarok voltak, s családtagjaikkal, gyakran lovukkal együtt (nagy megbecsülés jele ez!) díszesen temetkeztek; ezek aránylag kicsi temetkezési helyek, míg a sokkal nagyobb és egyszerűbb temetőben ugormagyarok maradványi található. Nem szlávokéi tehát, mint ahogy a nyelvészek és a történészek sokáig hitték és állították. Honfoglaláskori és későbbi szláv temetők csak a Kárpát-medence peremvidékén található, ott is igen gyéren. Az avar kori szlávokból az avar uralom megszűntével maradhattak ugyan a Kárpát-medence belsejében is, főleg a folyók mentén, de a keletről be-betörő török-tatárok miatt nyilván el kellett hagyniuk szálláshelyüket, s a peremvidék hegyes-erdős részeire vonultak vissza. Avar és hun

maradványok viszont bevárhatták Árpádékat! Honnan ered akkor az a tömérdek szláv jövevényező, mely meghonosodott nyelvünkben? Valószínűnek látszik, hogy a kereszténység terjesztésekor kerültek nyelvünkbe. A nép közt tevékenykedő hittértők zöme ugyanis szláv, mégpedig délszláv lehetett: horvát meg szlovén, s mivel nyilván törték a magyar nyelvet, sok mindent (a földművelésre, a háztartásra, a vallásra stb. (vonatkozót) bizonyára a maguk nyelvén nevezték meg, s az ismételtetéssel meg a tekintély és a hatalom hatására a gyakran hallott idegen szóból jövevényező lett. Ugyanez vonatkozik az állami élet a közigazgatás szláv eredetű jövevényeszavaira is, hiszen a főpapok közt is elég sok szláv lehetett a németeken, olaszokon kívül, még a ciszterciták és más szerzetesrendek között is. Ezért nem döntöek a szláv eredetű földrajzi nevek sem. Ezek ugyanis aligha bizonyítanak tartós és tömeges szláv jelenlétet, ezek csak a magyarság kiszolgáltatottságát és rendkívüli tűrőképességét bizonyítják. Nyugodtan helyesbíthető tehát az említett Történelemlékönyv egyik állítása így: a magyar földesurak földjüket nem szláv parasztokkal, hanem ugormagyar jobbágyokkal és besenyő magyar cselédekkel műveltették meg.

„Nagy hódítók jártak erre. A letelepedett nép élete viszont örökös rettegés... Hogyan kovácsolódott mégis egyé Magyarországra? Hát, ide bizony csakugyan ez a szó illik, mert „kovácsolódott” ugyanis ütöttek, verték. Egyszer saját urai, máskor a más nemzetek hadai, néha pedig mindegyik ezt tette. Persze, azért lenni kellett egyszer és másszor egy és más szép és jó dolognak is” (Veres Péter). Érdemes tehát ismételni és hangsúlyozni, hogy ugor magyarok nélkül nem lett volna és nem lenne magyarság.

Nem tudjuk, mi történt a honfoglaláskori kabar törzsszel és a kabar családokkal. A besenyők sorsáról sincsen tiszta kép. Ők nyilván nem voltak egyenrangúak a vezető türkmagyarokkal. Koppány és Ajtony leverése után népüket, a besenyőket – büntetésből – részint széttelepítették a legveszélyesebb déli, délnyugati határvidékre, részint szolgaságba vetették őket (Illyés Gyula: Puszták népe). Számuk egyre csökkent a délről érkező állandó zaklatás és betelepülés sorvasztó hatására. Később majd hathatósan támogatott és tervszerű betelepítés is folyik, mégpedig a legjobb földekre, csak most már nyugati, északnyugati irányból. Nem csoda hát, hogy a besenyők az elviselhetetlen sors miatt önpusztító útra tértek: egykéz és ami ezzel együtt jár: az úrhatnomság, úgyhogy az egykor hatalmas besenyő népből mára alig maradt itt-ott egy kevés

besenyőmagyar. De maradt. A törökös rövid magánhangzók is megmaradtak a dunántúli tájszólásban. A Képes Krónikában ez olvasható a német császár ellen vívott egyik ütközetről: „A rossz besenyők és hitvány székelyek valamennyien egyszerre megfutamodtak, mint birkák a farkasok elől, szokás szerint ugyanis ők jártak a magyar hadsorok előtt”. Veres Péter megjegyzése együttérzésről tanúskodik: „Szegény besenyők, akkor már árva, nemzettelen és országtalan nép-maradékok! És kedves székelyek, miért szidják őket, hisz ők nyilván páncéltalanok lévén, nem várhatták közelre a vasba öltözött németeket! Fölháborító jelenet! Nem a megfutamodás a fölháborító, hanem az, hogy a szintén vasba öltözött „magyarok”, akik aligha lehettek türkmagyarok, hanem nyilván jövevény zsoldosok, előre küldték, elébük küldték az akkor már korszerűtlen fegyverzetű besenyőket és székelyeket, mintegy fejfel a falnak, hogy kipróbálják az ellenség erejét, akár a biztos pusztulás árán is, védve ezzel egy ideig a mögöttük állókat. De nemcsak a jelenet fölháborító, hanem a minősítés is (a „szidás” is) mely nyilván a páncélos „magyarok” véleménye lehetett, hogy megszegényítsék, megalázzák vele az életüket mentő besenyőket és székelyeket. A krónikás a minősítést csak átvette tőlük. A szegény író ugyanis, mint amilyen nyilván a krónikás is volt, nem mindig írhatja le az igazat, nem írhatja le azt, amit szeretne, hanem olykor csak azt, amit lehet, amit kell...

A hathatós támogatás nélkül letelepített (engedték, hogy letelepedjenek!) kunok ugyan az ország belsejében maradhattak, tehát jóval védettebb helyen, mint a besenyők, és némi szabadságot is élvezhettek, de rossz területen. „Ezek a kunok, szegények, a mai Dél-Oroszország fekete földjéről ide vetődve, nem érezhették jól magukat a Tiszántúl szikes mocsaras és a Tisza-Duna köze homokos és ugyancsak ...mocsaras területén, melyek éppen azért voltak üresek akkoriban... Azt hiszem, ez ad magyarázatot arra, hogy miért volt velük olyan sokáig, és annyi baj!! (Veres Péter). Kinek volt velük annyi baj? A ugrimagyaroknak bizonyosan nem. A türkmagyar nemeseknek? Azoknak sem nagyon. Hát akkor kinek? „Ezek a járhatatlan rétségek és futóhomok területek nem kellettek az ördögnek sem. A történetíró tévedett hát, aki azt tanította, hogy a kunok az Alföld termékeny rónaságaira települtek. (Még egy Kölcsey is azt írta a Himnuszban: „Értünk Kunság mezein ért kalászt lengették”)... Hogy lehetett ezen a vízjárta földön és homok sivatagon egy népnek hatszáz évig élni, sőt megélni...? (Györfly István).

„IV László vagy Kun László (IV. Béla unokája, V. István és Kun Erzsébet fia – H.Z.) nagyon boldogtalan lélek lehetett – írja róla Veres Péter -, őt mindenki át akarta ejteni, mert úgy érezték, hogy az a király egy balgatag fickó, ezzel mindent lehet. Ezért aztán sokszor megdühödött, megvadult, ide-oda kapkodott, végül egészen elvesztette a tekintélyét is, a hatalmát is.... Ha az ember... Kun Lászlónak a sorsát meg akarja érteni, el kell olvasnia Lodomár érsek levelét IV. Miklós pápához (Lodomár az Wladimir, a név keleti eredetre utal)” Veres Péter itt nyilván tévedett, a Wladimir név nemcsak keleti, hanem nyugati, azaz horvát név is lehet, s Lodomár érsek valószínűleg horvát származású volt, ugyanis Timot zágrábi püspök Lodomár érsek híve. Lodomár érsek többek között ezt írja a pápának: „Mérhetetlen fájdalomnak sokféle okát és bőséges tárgyát idézi föl, ó mily szégyen, emez új Proteus, az említett király úr (Kun László – H.Z.) gaztetteinek utálatossága...” Veres Péter erről így ír: „Ezt régen durván és egyszerűen áruulásnak mondták. Boldogtalan s nyilván nagyon hebehurgya Kunk László, Proteusnak nevezettél, holott éppen az volt az egyik fő hibád, hogy nem tudtál azzá lenni, nem tudtál megváltozni, nem tudtál a bőrből kibújni, nem tudtál új agyat s új szívet szerezni. Így hiába fogadkoztál, hiába aláztad meg magadat újra és újra, hisz az ellened szóló panasz is ezt hánytorgatja, mindig kitért belőled az eredeti habókos, kótyagos vadmagyar, aki csak a hozzá hasonlók közt érzi otthon magát... szeretném tudni, valóban csak kelekótya félbolond volt-e, vagy valami koncepciója is volt....” Ugyanis Lodomár érsek levelének egy másik részlete így szól: „A király úr fennen vallja, hogy a tatárokkal szövetségben van, s hogy maga is tatár!” Úgy rémlik, Kun László, aki nyilván anyja fia volt, hiába vált volna Proteusszá, azaz hiába tudott volna megváltozni, az alaphelyzetben ez alig változtatott volna. Az alaphelyzet pedig nem volt egyéb, mint az, hogy aki származása, s ami ezzel együtt jár: lelki-testi adottságai miatt valakinek, valakiknek nem rokonszenves, az hiába tesz akármit, akármi jót, nem használ, szinte semmit nem ér el vele, s vélt vagy valós hibáit fölnagyítják, mint ahogy Kun László esetében történt. De ez az alaphelyzet fordítva is érvényes, azaz aki viszont lelki-testi adottságainál fogva rokonszenves valakik előtt, az tehet ugyan bármit, bármi rosszat, de elnézik neki s még gaztetteit is elhallgatják vagy kisebbitik, nemhogy utálatosnak mondanák. Gondoljunk csak Károly Róbertre vagy Zsigmondra. Érdekes volna ilyen szempontból megvizsgálni egy-egy ország és nép helyzetét más országokhoz és népekhez viszonyítva.

Egy dolog bizonyos: Kun László sorsa jellegzetes magyar sors, regénybe vagy még inkább drámába illő, azaz ez a sors megérdemelne egy jó drámát, mely talán a legnagyobb magyar királydráma lehetne, olyan Shakespear-féle. Mert néhány évvel Kun László halála után (állítólag saját hívei, a kunok ölték meg) megszakad az Árpád-házi királyok sora, s elkövetkezik a céltalan és reménytelen déli hadakozás, mely Mohácshoz vezet....

Az áldatlan helyzetű és széttelepített, szétszórt besenyők nyelv váltása, magyar nyelvűvé válása érthető - akár vegyes házasság útján történt ez, akár anélkül; a kunoké viszont már rejtélyesebb, s nehezen magyarázható. Ők ugyanis szabadok lévén, nyilván aligha házasodtak össze az ugormagyar jobbágyokkal. Az egyik föltételezés talán az lehetne, hogy számuk a török hódoltság alatt, de főleg a hódoltság vége felé, úgyszintén majd az első és hosszú szabadságharcban és azután is a különféle és sokszor álcázott, tehát felelőtlen szabadcsapatok szörnyű pusztításai nyomán tetemesen megcsappant (Döbbenetes, hogy a hunok, avarok, besenyők, kunok pusztulása mennyire hasonló okok miatt következett be – nyilván nem véletlenül). Így az ugyancsak megrikult kun népességnek nem maradt más választása, minthogy a közjük vagy melléjük telepített, s akkor már nyilván magyar nyelvű, s talán nagyobb súlyú jászokhoz igazodván, fokozatosan átváltak a magyar nyelvre. Megjegyzendő, hogy a kunok, akár a besenyők kénytelenek voltak elviselni más népcsoportok betelepülését is. De azért sok törökös vonást megőriztek külsejükben, magatartásukban és nyelvükben: a nyílt e használata, a középzárt e helyett ö, helyenként az ö helyett ü, az ó helyett ú, az é helyett í, vagy kettőshangzó; az erősebb hangsúlyozás, mely sokszor a szó végén is hallható, mintegy csattanóként stb. Az elkülönülésre való hajlamuk abban is megnyilvánult, hogy a jövevényeket rosszálló jelentésű jöttmentnek (gyütmönt) nevezték, s jobbadán áttértek a református (kálvinista) vallásra. A jászok jórészt katolikusok (pápisták) voltak, a németek és a szlovákok pedig evangélikusok (luteránusok). Ma már sajnos olyan vélekedés is elhangzik, hogy a jelenkori kunok valójában jászok, azaz a kun népesség kiveszett, s helyét mindenütt a jászság foglalta el. Erről a vélekedésről nehezen állítható, hogy szerzője tárgyilagosságot vagy jóindulatú volna. Kunok ugyanis élnek még szép számban ma is köztünk. A bátor, egyenes gerincű, derék kunok nem jászkunok tehát, hanem kunmagyarok, akiknek az ősei sem testörök,

sem labancok, pandúrok aligha voltak, amint sokan a jászok ősei közül. Az összekeverés, összemérés tehát nyilvánvalóan helytelen.

Több mint valószínű, hogy a székelyek is török (türk) eredetűek; akár a kunok vagy avarok, akár a kabarok vagy az elszegényedett türkmagyarok utódai. Körükben tehát a vegyes házasság már a honfoglalás előtt vagy közvetlenül azután tömeges lehetett. Ezért van a sok világos hajjú székely magyar. De a magatartásuk jellegzetesen törökös maradt. Számos nyelvi sajátosságuk jórészt a besenyőkére és a kunokéra emlékeztet, de egyben-másban el is tér azoktól: és helyett es, kis helyett kús (é hang nincs a török nyelvben; a kicsi törökül kücsük-nek hagzik; a „kicsim” kedveskedő, becéző szó pedig „kücsüm”-nek?, a gy helyett olykor a törökös dzs stb. Veres Péter így ír a székely magyarokról: „Ha ma valaki azt szeretné tudni, milyen lehetett a mi népünk az Árpádok korában, leginkább csak a székelyek között – beleértve a csángókat is – értheti meg... mert a székelyeknél azt lehet érezni: ez egy igazi nép!... A székelység százados népi kultúrája ma is megvan, hála a jó népi értelmiségiek hűségének, szorgalmának és intelligenciájának, a többi magyaroknál alig van valami. A székely kultúra... nem annyira úri-paraszti, mint népi-nemzeti volt már a kezdetek kezdetén.” Igen: igazi nép, mely önmagáért beszél: Dózsa György, Mikes Kelemen, Kőrösi Csoma Sándor és a többiek, hosszú sorban! Jó példáért nem kell tehát a szomszédba menni: itt van köztünk a jó példa. De azért Veres Péter nyilván téved, mégiscsak téved: az egész magyarság ugyanis az Árpádok korában sem volt igazi nép, mint ahogy még ma sem az, mert igazi nép aligha sülyedhet odáig, hogy tagjai kutya-macska barátságban éljenek egymással, s jövevényt válasszanak vezetőjüknek. (Ha pedig a vezetőjüket nem ők maguk választották meg, akkor még úgyszemint lehet szó igazi népről, csak bennszülött népességről...).

Veres Péter-i gondolat ez is: „A bolgárok, besenyők, magyarok... egymás ellen való oktalan harcain jól lehet ezt látni. Ha ezeknek a népeknek, hozzáadva a később jött kunokat, van már akkor egy kis magukhoz való eszük, hatalmas nagy türk birodalmat alapíthattak volna...” Igen, de ezeknek az akkor még gyermekes és balgatag népeknek nem volt egy kicsi magukhoz való eszük sem. Akkor még nem.....